

ŠKODLIVOSŤ KORUPCIE A OPATRENIA PROTI NEJ V REZORTE OBRANY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

THE HARMFULNESS OF CORRUPTION AND THE ANTI-CORRUPTION MEASURES IN THE DEPARTMENT OF DEFENSE OF THE SLOVAK REPUBLIC

Soňa JIRÁSKOVÁ

ABSTRACT

The main objective of this article is to provide basic information about the motives leading to corrupt behaviour, to explain the essence of corruption from the point of view of public economics, to present the classification of corruption according to selected signs, to describe the manifestations of corrupt behaviour and to focus attention on the possibilities of preventing phenomena associated with corruption in the Department of the Ministry of Defence of the Slovak Republic.

Keywords: corruption, types of corruption, department of defence

ÚVOD

Korupcia je komplexný jav s ekonomickým, sociálnym, politickým a kultúrnym rozmerom. Z tohto dôvodu je predmetom záujmu a bádania viacerých spoločenských vied (etiky, politológie, práva, sociológie, kriminalistiky, ekonómie). Dôležité je zdôrazniť, že ide o škodlivý jav s výraznými negatívnymi dopadmi, ktorý vo svojej podstate brzdí hospodársky a spoločenský rozvoj, vyvoláva nedôveru občanov k štátnemu aparátu, k orgánom a inštitúciám verejného sektora, prispieva k neefektívnemu rozdeľovaniu verejných prostriedkov, vyvoláva nadbytočné náklady pri podnikaní, má negatívne účinky na hospodársku súťaž a rast životnej úrovne obyvateľov, je nástrojom organizovaného zločinu, dokonca môže narušiť bezpečnosť štátu¹. Korupcia v konečnom dôsledku deformuje celú spoločnosť.

I keď sa prejavy korupcie spájajú predovšetkým s verejným sektorom, praktiky korupcie môžu existovať v akejkoľvek spoločenskej oblasti, to znamená i v súkromnej sfére. Zároveň nejde o národnú črtu ani o prejav skupinovej mentality. Hoci je problematické korupciu presne definovať, vyskytuje sa vo všetkých typoch štátnych útvarov a politických zriadení, vo všetkých sférach štátnej správy (Gregová, 2015).

Korupcia je prostriedkom nezákonného obohacovania, prípadne získavania neoprávnených (nielen finančných) výhod. Podľa oficiálnych štatistík je predovšetkým rozšírená v oblastiach ako je zdravotníctvo, súdnictvo a prokuratúra, polícia, školstvo, no zasahuje i do ďalších oblastí ako je kultúra či šport. I keď vnímanie a tolerancia korupcie zo strany rozličných sociálnych skupín môže byť rozdielna, vo všeobecnosti možno tvrdiť, že korupcia je v akejkoľvek kultúre spoločnosťou odsúdená, čo je potvrdené skutočnosťou, že

¹ V dôsledku korupcie môže dôjsť k vlastizrade.

väčšina krajín má prijatú protikorupčnú legislatívu (Martinkovičová a kol., 2019). Jednotlivé krajiny sú zároveň signatármi medzinárodných dohovorov o boji s korupciou².

Korupcia je slovo latinského pôvodu odvodené od slova rumpere, čo znamená zlomiť, pretrhnúť. Latinský výraz *corruptus* vyjadruje následok takejto zmeny. V podstate ide o zlomenie, prinútenie niekoho, aby zmenil svoje normatívne postoje, názory a zásady. Z ideologického hľadiska pri korupcii ide o stratu viery v ideály a mravné princípy celej spoločnosti (Neubauerová, Beličková, 2005).

Jednoznačná a vyčerpávajúca definícia korupcie neexistuje. Je to logické vzhľadom na rôznorodé formy jej výskytu, obsah, motiváciu k takémuto konaniu, oblastí, v ktorých sa vyskytuje, či frekvencie, v akej sa objavuje. Z etymologického hľadiska ide o skazenosť, úplatkárstvo, podplácanie, predajnosť verejných a politických činiteľov. Termín korumpovať znamená mravne kaziť, demoralizovať, dávať úplatky.

Pri skúmaní korupcie sa často používa definícia Svetovej banky, ktorá korupciu vymedzuje ako: „zneužívanie štátnej moci na osobný prospech“. Táto definícia sa dotýka rozporu vo vzťahu medzi verejným a súkromným záujmom pri štátnych zamestnancoch, (byrokratoch), politikoch a podobne. Širšie vnímanie a vymedzenie korupcie poskytuje mimovládna medzinárodná organizácia Transparency International, ktorá korupciu chápe ako: „zneužívanie moci/postavenia na osobný prospech“. Podľa chápania tejto organizácie je korupcia akékoľvek zneužitie zverenej moci na osobný prospech, pričom môže ísť aj o zneužitie dôvery akcionárov manažérmi spoločnosti v súkromnom sektore. Aby však bol skutok kvalifikovaný ako korupcia, musí dôjsť k nezákonnému zisku (Kopanchuk et. al, 2021).

V norme STN ISO 37001:2019 má pojem korupcia generický charakter a vymedzuje sa ako „ponúkanie, sľubovanie, dávanie, prijímanie alebo požadovanie neoprávnenej výhody akejkoľvek hodnoty (ktorá by mohla byť finančná alebo nefinančná), priamo alebo nepriamo a bez ohľadu na miesto (miesta), v rozpore s platnými právnymi predpismi, ako aj úplatok alebo odmena pre osobu, ktorá koná alebo sa zdráha konať v súvislosti s výkonnosťou plnenia povinností tejto osoby“.

Vzhľadom na závažnosť tohto problému je cieľom tohto príspevku čitateľovi poskytnúť základné informácie o motívoch vedúcich ku korupčnému správaniu, vysvetliť podstatu korupcie z pohľadu verejnej ekonómie, uviesť klasifikáciu korupcie podľa vybraných znakov, opísať prejavy korupčného správania a v neposlednom rade sa zamerať na možnosti predchádzania javov spájaných s korupciou v rezorte obrany Slovenskej republiky.

1 PODSTATA A DOPADY KORUPCIE Z EKONOMICKÉHO POHĽADU

Podstata korupcie z pohľadu ekonómie vychádza z predpokladu, že každý ekonomický subjekt pri svojom rozhodovaní a konaní primárne sleduje maximalizáciu vlastného prospechu, čo znamená snahu dosiahnuť v čo najvyššej miere konkrétne ciele maximalizujúce prospech pri minimálnych nákladoch³.

Pri analýze korupcie sa vo verejnej ekonómii využíva známy model “principál – agent“. Tento model je súčasťou teórie verejnej voľby a teórie byrokracie. Model vychádza z predpokladu, že ak za jednotlivca („principál“) koná niekto iný („agent“), neexistuje dôvod

² Napríklad: Dohovor OSN proti korupcii, Občianskoprávny dohovor o korupcii, Dohovor o boji proti korupcii týkajúci sa činiteľov Európskych spoločenstiev alebo činiteľov členských štátov EÚ, Trestnoprávny dohovor o korupcii.

³ V ekonómii ide o tzv. teóriu racionálnej voľby.

predpokladať, že agent koná automaticky v prospech principála. Naopak, ak vychádzame z teórie racionálnej voľby, môžeme očakávať, že agent bude konať vo svoj vlastný prospech, bez ohľadu na to, či je to v súlade so záujmami zastupovaného. Zjednodušene povedané, existuje predpoklad, že jednotlivci majú primárne záujem konať vo svoj osobný prospech, nie v prospech celej organizácie v mene ktorej konajú.

Podľa tohto modelu principál (orgán verejnej moci) poveruje agenta (napr. byrokrata – štátneho úradníka) výkonom istej funkcie (napr. vydávaním povolení). Súkromné ciele agenta sa však môžu odlišovať od zámerov principála. Agent môže zneužiť moc ktorou disponuje, na svoje obohatenie (napr. za vydanie povolenia môže žiadať úplatok).

Korupciu teda možno definovať ako zneužitie moci nad cudzím, zvereným majetkom či právami, na účely získania osobných výhod. V tejto súvislosti dochádza k vzniku protirečenia medzi verejným a súkromným záujmom. Problémom je, že exaktne vymedziť verejný záujem je častokrát veľmi ťažké. Korupčná transakcia je dobrovoľný akt dvoch strán, ktorý je výhodný pre obe strany, pretože umožňuje preniesť časť nákladov na tretie osoby (vzniká tzv. negatívna externalita). Ak na základe úplatku úradník prednostne vybaví konkrétneho klienta, náklady vznikajú všetkým ostatným klientom, ktorí budú vybavení neskôr (Beblavý, 2007).

Ďalším problémom súvisiacim s korupciou je deformovanie alokačných rozhodnutí vo verejných inštitúciách. Ide o kapitálové výdavky do investičných projektov, ktoré sú značne náročné na objem verejných finančných zdrojov a v dôsledku nesprávne/nedostatočne transparentne vykonávaného verejného obstarávania dochádza k ich neefektívnemu využívaniu. Uprednostňovanie „spriaznených firiem“ pri verejnom obstarávaní môže viesť k situácii, že tovary a služby budú obstarávané za vyššie ceny ako by bolo optimálne, nedodržia sa koncept „3E“⁴ a v konečnom dôsledku nie je splnená požiadavka na získanie „hodnoty za peniaze (value for money)“ pri hospodárení s verejnými finančnými zdrojmi (Vodáková a kol., 2013).

Uprednostňovanie a poskytovanie lukratívnych pracovných pozícií priateľom alebo rodine bez ohľadu na ich kvalifikáciu a pracovný výkon taktiež vedú k zníženiu efektívnosti organizácie (Kopanchuk et. al, 2021).

Korupcia v oblasti správy daní má za následok vznik škôd na štátnom rozpočte v podobe nevybraných, resp. krátených daní a podvodne vylákaných nadmerných odpočtov (Martinkovičová, 2019).

Záverom možno konštatovať, že v konečnom dôsledku korupcia negatívne vplýva na ekonomickú prosperitu krajiny a deformuje hospodársku súťaž.

2 KLASIFIKÁCIA KORUPCIE

Vo verejnom sektore má korupcia viacero podôb, prejavov a súvislostí. Rôzne sú tiež pohnútky, ktoré vedú ku korupčnému správaniu. Motívom korupcie môže byť túžba po zisku, obohatení sa, získaní súkromných výhod, ale aj túžba po moci. Paradoxne pri korupcii nemusí ísť len o viditeľnú ziskuchtivosť (korupcia z nenásytnosti), ale aj o stav núdze. V takomto prípade hovoríme o korupcii z núdze, keď sa korupciou kupujú nielen zhodnotiteľné informácie, ale aj mlčanie. Motívom teda nemusí byť len zisk, ale i škoda spôsobená niekomu inému. Cieľom dokonca môže byť i kompromitácia korumpovaného.

⁴ Koncept „3E“ - dodržanie hospodárnosti (*economy*), efektívnosti (*efficiency*) a účinnosti (*effectiveness*).

Určitá výhoda, odmena či recipročná služba sa sľubujú a ponúkajú nielen za určité konanie zo strany určitého subjektu, ale i za nekonanie či nečinnosť v určitej veci. V mnohých prípadoch motívom korupčného správania nie je získanie určitej výhody, ale odstraňovanie nevýhod v konkurenčnom prostredí.

K najbežnejším motívom korupčného správania patrí (Martinkovičová a kol., 2019):

- zabezpečenie prístupu k nedostatkovým službám a tovarom,
- prístup k neverejným informáciám, resp. zamedzenie prístupu k nim iným subjektom,
- snaha vyhnúť sa nákladom, resp. prenesenie nákladov na iných,
- urýchlenie konania v určitej veci, urýchlenie administratívneho rozhodnutia,
- zvýšenie životného štandardu.

Korupciu možno členiť podľa rôznych kritérií. Pre potreby príspevku sme vybrali z nášho pohľadu najdôležitejšie.

Z hľadiska prerastania do verejného sektora ju členíme na (Cibáková a kol., 2012):

- *Funkčnú korupciu* – bežná osobná, drobná korupcia na prílepšenie, ktorá vychádza z individuálnych zlyhaní a charakterových chýb osoby, ktorá ju pácha. Nepredstavuje však systémovú chybu, ale parazituje na sociálnom systéme. Jednotlivé korupčné akty sú skôr výnimkou ako pravidlom. Jej aktérmi sú výlučne individúá. Tento druh korupcie je motivovaný snahou získať individuálne výhody z určitého monopolného postavenia.
- *Systémovú korupciu* – veľká korupcia, hyperkorupcia, sekundárna korupcia, ktorá je založená na celkovom zlyhaní systému. Nejde o náhodne vyskytujúcu sa udalosť, ale o imanentnú súčasť sociálneho, ekonomického, politického systému či podnikania. Z tejto korupcie majú prospech nielen jednotlivci, ale aj isté skupiny, napr. politické strany, profesijné skupiny. Negatívom je, že ak sa stane bežnou súčasťou ekonomiky, následne sa stane všeobecne akceptovanou kultúrnou normou.

Podľa úrovni, kde sa vyskytujú korupčné akty sa korupcia člení na (Gregová, 2015):

- *Individuálnu korupciu* – ktorá primárne existuje vo vzťahoch medzi jednotlivými občanmi a úradníkmi a orgánmi verejnej správy.
- *Podnikateľskú korupciu* – ktorá existuje primárne vo vzťahoch medzi podnikmi/spoločnosťami a úradníkmi a orgánmi verejnej správy.
- *Politickú korupciu* – ktorá existuje na vyšších úrovniach verejnej správy a na politickej úrovni.

Podľa množstva peňažných prostriedkov použitých pri korupčnom akte je možné hovoriť o (Cibáková a kol., 2012):

- *Malaj/drobnej korupcii* – s ktorou sa jednotlivci stretávajú v bežnom živote, keď vynakladajú časť svojich disponibilných príjmov na úplatky. Malá korupcia je praktizovaná štátnymi úradníkmi (radoví úradníci, dopravní policajti a pod.), ktorí sú obyčajne slabo platení a prijímajú úplatky za uľahčenie a urýchlenie rutinných správnych úkonov. Malá korupcia sa dotýka najchudobnejších vrstiev obyvateľstva s najnižšími príjmami.

- *Veľkej korupcii* – ktorá sa dotýka každého jednotlivca nepriamo. Občania síce nepocitujú bezprostredné zníženie svojich príjmov, no väčšinou má tento typ korupcie za následok plytvanie s verejnými prostriedkami pri predražených projektoch a v konečnom dôsledku občan za odvedené dane dostáva menej verejných statkov. V podstate ide o korupciu vo veľkom praktizovanú elitami. Najčastejšie sa dotýka oblastí ako je získavanie a podpisovanie veľkých kontraktov, veľkých štátnych objednávok, udeľovanie monopolných licencií, privatizácie či dôležitých neverejných informácií (Martinkovičová a kol., 2019). V súčasnosti má veľká korupcia globálny rozsah a môže v sebe zahŕňať aj rozsiahle medzinárodné úplatky a tajné zahraničné účty (Gregová, 2015).

Z právneho hľadiska sa korupcia posudzuje ako trestný čin. Slovenské trestnoprávne normy neposkytujú legálnu definíciu pojmu korupcia, no Trestný zákon č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov obsahuje ustanovenia, v ktorých zákonodarca za korupciu označuje „trestné činy proti poriadku vo verejných veciach“.

Korupcia v zásade predstavuje všetky tie protiprávne konania, podstatou ktorých je poskytnúť, ponúknuť alebo sľúbiť úplatok za konanie súvisiace s výkonom oprávnení a povinností kompetentného subjektu, resp. úplatok, za konanie súvisiace s výkonom oprávnení a povinností kompetentného subjektu prijať, žiadať alebo dať si sľúbiť (Kantorová, 2015).

Na základe uvedenej legislatívnej normy sa za korupčné trestné činy považujú (Tittlová, Balogh, Kleniar, 2021):

- Trestný čin prijímania úplatku.
- Trestný čin podplácania.
- Trestný čin nepriamej korupcie.
- Trestný čin volebnej korupcie.
- Športová korupcia.
- Trestný čin prijatia a poskytnutia nenáležitej výhody.

Z hľadiska postojov verejnej mienky k nej sa korupcia označuje ako (Martinkovičová, 2019):

- *Biela* – ktorá označuje takú mieru a také podoby korupcie, ktoré sú tolerované verejnosťou aj elitami. Ani jedna z týchto spoločenských skupín ju nepovažuje za spoločensky nebezpečnú.
- *Čierna* – ktorá vyjadruje podobnú názorovú zhodu, tentoraz na neprijateľné podoby korupcie. Názory verejnosti i elít sa stretávajú v obojstrannom uznaní jej spoločenskej nebezpečnosti.
- *Šedá* – ktorá odzrkadľuje situáciu, keď sa hodnotiace postoje verejnosti a elít rozchádzajú. Existujú určité korupčné praktiky, ktoré sú akceptované elitami (napr. nelegálne alebo poloilegálne spôsoby financovania politických strán, ich volebných kampaní), ale praktiky sú odmietané verejnosťou a naopak.

Ďalšia klasifikácia korupcie je možná z časového hľadiska – príležitostná (situačná, jednorazová) a systematická (plánovaná) korupcia, z hľadiska štátnych zásahov do ekonomiky sa korupcia člení na útočnú a obrannú (Cibáková a kol., 2012).

3 PRAKTIKY SÚVISIACE S KORUPCIOU

Korupčné praktiky môžu mať rozličnú podobu. V reakcii na protikorupčné opatrenia sa neustále prispôbujú novým podmienkam, možno povedať, že v čase sa menia. Najtypickejšie formy korupcie vyskytujúce sa v praxi sú uvedené v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 1 Formy korupcie

Úplatok	Finančné alebo vecné plnenie spojené s obojstranne akceptovaným protiplnením v prospech uplácajúceho alebo tretej osoby. Úplatok nemusí mať finančnú podobu, môže ísť o poskytnutie informácií, hmotných darov či iných výhod, služieb a pod.
Sprenevera (defraudácia)	Neoprávnené prisvojenie si cudzej veci. Na rozdiel od iných foriem korupcie, do sprenevery je zapojená len jedna strana. Ide o vybielenie účtov verejných prostriedkov, urovanie vecí, zametanie stôp, zneužívanie verejných fondov, čerpanie verejných financií na platenie tzv. mŕtvych duší, platby za fiktívnu prácu a pod.
Podvod	Obohatenie na základe uvedenia niekoho do omylu, alebo využitie existujúceho omylu na obohatenie. Ide o manipuláciu s predpismi, obchodmi, dodávkami, zmluvami, úvermi, prípadne môže ísť o daňové podvody a pranie špinavých peňazí.
Vydieranie a nátlak	Získavanie zdrojov či plnení na základe vyhrážok a iného hrubého nátlaku.
Klientelizmus	Plnenie, ktoré nie je nevyhnutne spojené s presne definovaným protiplnením, ale môže súvisieť s voľnejšie definovanými protiplneniami, osobnými, politickými a inými vzťahmi medzi oboma stranami klientskej transakcie. Pri klientelizme ide o nadväzovanie známostí a vytváranie vzájomne závislých vzťahov. Pri klientelizme dochádza k porušovaniu princípu rovnosti, ktorý je základom trhového mechanizmu.
Zvýhodňovanie	Proces, ktorého výsledkom je neobjektívne pridelovanie verejných zdrojov, môže ísť aj o poskytovanie pozícií alebo privilégií osobám bez ohľadu na ich kvalifikáciu.
Nepotizmus („rodinkárstvo“)	Záštita príbuzných je jedinečná forma zvýhodňovania príbuzných a rodinných príslušníkov do lukratívnych a spoločensky vplyvných pozícií a rolí.
Cronyizmus	Forma zvýhodňovania oblúbencov, spriaznených osôb, priateľov z detstva, spolužiakov, milencov a mileniek a pod.

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Beblavý (2007), Kopanchuk et. al. (2021), Martinkovičová a kol. (2019).

Okrem uvedených praktík Martinkovičová a kol. (2019) uvádza aj ďalšie aktivity ako: prekrucovanie spravodlivosti, krivé výpovede, nezákonné uvalenie väzby, falošné obvinenie, falšovanie záznamov, nedovolený (neschválený) predaj majetku a licencií, nezákonný dohľad (sledovanie), nezákonné odpočúvanie, zneužitie poštového styku, zneužitie úradných pečiatok, úradných budov, zneužitie poslaneckej či diplomatickej imunity na ciele nezlučiteľné so štátnymi službami, používanie hmotných prostriedkov (služobného auta, telefónu a pod.) a symbolov spojených s výkonom verejnej funkcie na súkromné účely či osobný prospech.

4 PROTIKORUPČNÉ OPATRENIA V REZORTE OBRANY SR

Rezort obrany je súčasťou verejného sektora Slovenskej republiky. Keďže zabezpečovanie obrany štátu patrí k najnákladnejším oblastiam, ktoré zabezpečuje štát prostredníctvom verejných výdavkov, je tu evidentne priestor pre korupčné konanie, existujú príležitosti, pravdepodobnosti alebo možnosti vzniku korupcie a nákladov s ňou spojených, to znamená, že v praxi existujú korupčné riziká. Za najrizikovejšie oblasti z hľadiska korupcie sa v rezorte obrany považujú činnosti, pri ktorých organizačná zložka⁵:

- rozhoduje alebo sa zúčastňuje na rozhodovaní o poskytnutí finančných prostriedkov,
- vydáva rozhodnutia v správnom konaní,
- rozhoduje o udeľovaní sankcií alebo pokút,
- rozhoduje o prideľovaní licencií, koncesí, povolení, štátnych dotácií, príspevkov zo štátneho rozpočtu,
- rozhoduje o prideľovaní finančných prostriedkov z fondov EÚ alebo iných fondov a grantov,
- vykonáva kontrolu správnosti plnenia zmluvných podmienok pri využívaní prostriedkov z fondov z EÚ alebo iných fondov a grantov,
- má možnosť zoznamovať sa s neverejnými informáciami, ktorých únik by mohol mať ekonomický vplyv,
- pripravuje podklady na ukladanie sankcií alebo pokút,
- prichádza do kontaktu s klientom, stránkou, zainteresovanou osobou,
- zabezpečuje oblasť verejného obstarávania,
- zabezpečuje oblasť nakladania so štátnym majetkom,
- vykonáva štátny dozor, kontrolu, inšpekciu,
- rozhoduje o zaradovaní do jazykových kurzov, misií mimo územia SR a podobne.

Aby sa predchádzalo negatívnym javom a finančným stratám súvisiacich s korupciou, bol v súlade so schválenou *Protikorupčnou politikou Slovenskej republiky na roky 2019 - 2023* v rezorte obrany SR prijatý „*Protikorupčný program Ministerstva obrany Slovenskej republiky*“.

Súčasťou programu je i vymedzenie základných pojmov, pričom pod *korupciou* sa rozumie *akékoľvek konanie poškodzujúce verejný záujem*⁶. *Zahrňa takisto zneužívanie moci, právomoci, vplyvu či postavenia, navádzanie na takéto zneužitie, klientelizmus, rodinkárstvo, protekcionárstvo, vydieranie, konflikt záujmov, nezákonný lobing, poskytovanie a prijímanie nenáležitých výhod bez poskytovania protislužby a spreneveru verejných zdrojov.*

⁵ Metodické usmernenie o podrobnostiach o riadení korupčných rizík, 2019.

⁶ Verejný záujem sa chápe ako záujem trvalo a udržateľne zlepšovať v súlade so zásadami právneho štátu a všeobecne uznávanými zásadami etiky a morálky kvalitu života, životných podmienok a blahobytu všetkých občanov alebo väčšine občanov. Verejný záujem ako predmet sústredného úsilia sa však nechápe ako svojvôľa na úkor ostatných osôb, ale ako oprávnený nárok, pri ktorom sa nezhorší situácia ostatných osôb a dodržia sa jasné a určité kritériá demokracie a právneho štátu (Protikorupčný program MO SR, 2022).

Protikorupčná politika a systém protikorupčného manažérstva pomáhajú organizácii verejného sektora vyhnúť sa alebo zmierňovať náklady, riziká a poškodenie vyplývajúce z účasti na korupcii, pomáhajú podporovať dôveru v obchodných vzťahoch a zlepšovať jej povest'. Protikorupčná politika vychádza z tézy, že účinné predchádzanie korupcii je omnoho efektívnejšie ako samotný proces riešenia prípadov, keď už korupcia vznikla. V pôsobnosti ministerstva obrany má preto kľúčový význam uplatňovanie zásady nulovej tolerancie korupcie so zreteľom na ochranu verejného záujmu.

Protikorupčná prevencia spočíva⁷:

- v systematických postupoch vedúcich k odhaľovaniu a odstraňovaniu príčin, príležitostí a podmienok priaznivých pre vznik a existenciu korupcie,
- v znižovaní a odstraňovaní korupčných rizík,
- v znížení pravdepodobnosti alebo možnosti vzniku korupcie,
- v odrádzaní osôb od páchania trestných činov korupcie,
- v posilňovaní kultúry etiky, integrity a protikorupčného povedomia.

Účelom protikorupčného programu je poskytnúť súbor konkrétnych krokov na predchádzanie korupcie najmä prostredníctvom riadenia korupčných rizík a znižovania priestoru na ich vznik a existenciu. Protikorupčná politika sa v rezorte obrany uplatňuje vo všetkých organizačných zložkách: v organizačných zložkách ministerstva, úradoch a zariadeniach na zabezpečenie ministerstva, v organizačných zložkách Generálneho štábu OS SR, v zväzkoch, útvaroch, jednotkách, úradoch a zariadeniach OS SR, vo Vojenskej polícii i v právnických osobách v pôsobnosti ministerstva. Protikorupčná politika je súčasťou celkovej politiky dodržiavania predpisov a pravidiel.

Riadenie korupčných rizík je proces, ktorý má preventívnu povahu a používa sa na identifikovanie potenciálnych a existujúcich korupčných rizík v pôsobnosti ministerstva obrany. Jeho cieľom je dosiahnutie kontroly nad korupčnými rizikami a zvýšenie účinnosti protikorupčnej prevencie. Využíva sa tiež pri prijímaní nápravných opatrení na oslabenie alebo odstránenie korupčných rizík. Ide teda o identifikáciu rizík korupcie a predchádzanie ich vzniku.

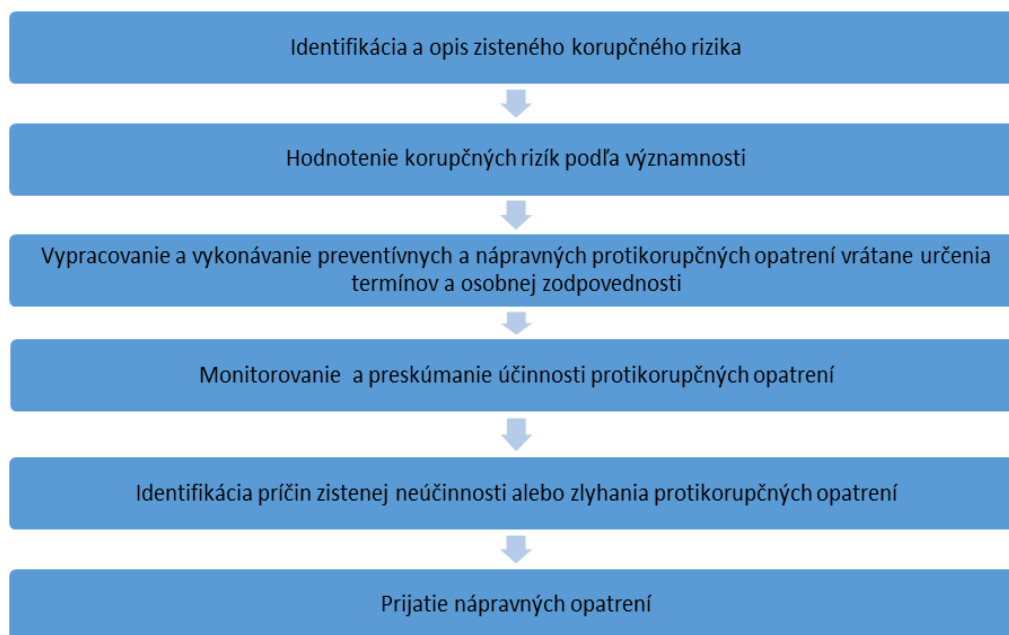
Dôležitou oblasťou riadenia rizík je monitorovanie a preskúmavanie účinnosti protikorupčných opatrení. Cieľom monitorovania je priebežne sledovať vykonávanie prijatých opatrení. Monitorovaním sa tiež získava prehľad o dodržiavaní všeobecne záväzných právnych predpisov, interných predpisov, štandardov, postupov, etických a iných noriem. Sleduje sa tak či sa dosiahol pokrok a priaznivá zmena v protikorupčnej prevencii. Zároveň sa odhaľujú a identifikujú nové potenciálne korupčné riziká a ich príčiny. Jednotlivé kroky v procese riadenia korupčných rizík ilustruje Obrázok 1.

Zodpovednosť za riadenie korupčných rizík nesie vedúci príslušnej organizačnej zložky a vedúci zamestnanec, ktorí sú zodpovední za jednotlivé procesy alebo podprocesy podľa pôsobností určených v interných predpisoch.

V rámci organizačnej štruktúry Ministerstva obrany SR (sekcia kontroly) je vytvorená funkcia protikorupčného koordinátora. Jeho úlohou je metodicky usmerňovať oblasť riadenia korupčných rizík v pôsobnosti ministerstva, zároveň porovnávať vývoj v procese riadenia korupčných rizík za sledované obdobie a vyhodnocovať smerovanie jeho vývoja. Súhrnné

⁷ Protikorupčný program Ministerstva obrany Slovenskej republiky, 2022.

hodnotenie sa vykonáva raz ročne za predchádzajúci kalendárny rok a predkladá sa ministrom obrany SR najneskôr do 30. júna nasledujúceho roku.

Obrázok 1 Proces riadenia korupčných rizík

Zdroj: *Smernica Ministerstva obrany SR č.52/2019 o riadení korupčných rizík.*

Doplňkovými protikorupčnými opatreniami sú praktické školenia zamestnancov so zreteľom na prevenciu korupcie a aktivizáciu protikorupčného správania.

Pre zvýšenie flexibility v oblasti riadenia korupčných rizík bol v rezorte zavedený elektronický dotazník k riadeniu korupčných rizík, ktorý slúži na prieskum vnímania korupcie jednotlivými zamestnancami, na evidenciu korupčných rizík a protikorupčných opatrení a na vytváranie a pravidelné aktualizovanie katalógu korupčných rizík. Tento elektronický dotazník je anonymný a zamestnanci ho vyplňajú podľa pokynov a v lehotách určených protikorupčným koordinátorom raz ročne, a to na účely sledovania vývoja vnímania korupcie v pôsobnosti ministerstva.

ZÁVER

Korupcia podkopáva schopnosť štátu zabezpečiť ekonomický rast v prospech všetkých obyvateľov a vedie k plytvaniu verejných finančných zdrojov. Oslabuje všetky sféry života občanov, ktorí v dôsledku nej strácajú vieru v demokraciu a právny štát. Korupcia má negatívne dopady nielen na ekonomiku, ale i na celkovú morálku spoločnosti. Opatrenia proti korupcii sú z tohto dôvodu veľmi dôležité.

Boj proti korupčným praktikám má rôzne formy a intenzitu. Keďže ide o výrazne negatívny protispoločenský jav, v jednotlivých krajinách sa prijímajú rozličné protikorupčné stratégie, ktoré vyúsťujú do konkrétnych legislatívnych a organizačných opatrení. Ich úspešnosť/neúspešnosť je monitorovaná prostredníctvom národných i medzinárodných organizácií, ktoré svojimi reportami pravidelne upozorňujú na úroveň korupcie a celospoločenské dôsledky korupčného správania.

Na meranie korupcie sa používa niekoľko ukazovateľov. Najvýznamnejšie z nich sú Index vnímania korupcie (CPI – Corruption Perception Index) a Index poskytovania úplatkov

(BPI – Bribe Payers Index). Kvantifikácia korupcie je však náročná z dôvodu, že korupcia je svojou povahou vo všeobecnosti tajným aktom a žiadna zo zúčastnených strán nemá záujem o publicitu, druhým faktorom je skutočnosť, že oficiálne údaje o počte rozsudkov vynesených súdmi v trestných veciach sumarizujú len korupčné činy, ktoré sa dostali pred súd, počet neodhalených činov môže byť v skutočnosti podstatne vyšší. Ďalším faktorom, ktorý ovplyvňuje kvantifikáciu korupcie je jej vnímanie rozličnými spoločenskými skupinami, prípadne rozdielne zvyklosti v rôznych krajinách (Kopanchuk et. al, 2021). Absencia jednoznačných ukazovateľov kvantifikácie korupcie následne sťažuje vyčíslenie jej dopadov na národné hospodárstvo (Liptáková, 2020).

Korupcia sa deje vtedy, keď sa vypláca. Keďže každý korupčný akt predstavuje transakciu medzi dvoma stranami, je potrebné analyzovať jeho ponukovú aj dopytovú stránku. Korupcia sa z ekonomického hľadiska vypláca vtedy, keď sú súkromné výnosy korupcie vyššie ako súkromné náklady korupcie pre každú z oboch strán korupčnej transakcie. Jeden zo spôsobov boja s korupciou je zníženie výnosov korupcie, alebo zvýšenie nákladov v prípade jej odhalenia (Beblavý, 2007).

Strategický plán boja proti korupcii prijatý v roku 2011 priniesol základnú koncepciu boja proti korupcii v Slovenskej republike. V súlade so schválenou protikorupčnou politikou boli v rezorte obrany SR prijaté interné organizačné normy, ktoré konkretizujú postupy pri predchádzaní tohto nežiadúceho spoločenského javu. V boji proti korupcii je potrebné vykonávať preventívne, osobné, systémové i represívne opatrenia. Dôležité je, aby každý jednotlivec vo svojom konaní k nej zaujal principiálne odmietavý postoj. Iba tak môže byť boj s korupciou úspešný.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BEBLAVÝ, M. 2007. Ekonomický pohľad na škodlivosť korupcie a jej možné riešenia. In *Ekonomický časopis*, roč. 55, 2007, č.7, s. 697-711 ISSN 0013-3035
- CIBÁKOVÁ, V. a kol. 2012. *Ekonomika verejného sektora*. Bratislava : Iura Edition, 2012. 356 s. ISBN 978-80-8078-473-7.
- GREGOVÁ, E. 2015. *Hospodárska politika v teórii a praxi*. Žilina : EDIS – vydavateľské centrum Žilinskej univerzity, 2015. 292 s. ISBN 978-80-554-1100-2.
- KANTOROVÁ, M. 2015. Korupčná kriminalita. In *Verejná správa a spoločnosť*, roč. 16, 2015, č.1. s. 42-56, ISSN 1335-7182.
- KOPANCHUK, V. et al. 2021. Anti-Corruption Tools of Financial Risk Management in Public Administration. In *International Journal of Innovative research and Scientific Studies*, Vol. 4, 2021, No. 4., p. 269-277 ISSN 2617-6548. DOI: <https://doi.org/10.53894/ijirss.v4i4.297>
- LIPTÁKOVÁ, K. 2020. Možnosti kvantifikovania korupcie vo verejnom sektore na Slovensku a v Českej republike. In *Politické vedy*, roč. 23, 2020, č. 1, s. 81-102, ISSN 1335 – 2741.
- MARTINKOVIČOVÁ, M. a kol. 2019. *Quo vadis súčasná spoločnosť*. Banská Bystrica : Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2019. 187 s. ISBN 978-80-557-1605-3.
- Metodické usmernenie o podrobnostiach o riadení korupčných rizík*. Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 2019.

NEUBAUEROVÁ, E. – BELIČKOVÁ, K. 2005. *Nástroje ekonomiky verejného sektora*. Bratislava : Merkury, 2005. 182 s. ISBN 80-89143-26-1.

Protikorupčný program Ministerstva obrany Slovenskej republiky. Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 2022.

Smernica Ministerstva obrany Slovenskej republiky č. 52/2019 o riadení korupčných rizík. Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 2019.

TITTLOVÁ, M. – BALOGH, B. – KLENIAR, I. 2021. *Podvodné konania a korupcia vo verejnej správe*. Bratislava : Paneurópska vysoká škola, 2021. 152 s. ISBN 978-80-89453-92-4

VODÁKOVÁ, J. a kol. 2013. *Nástroje ekonomického řízení ve veřejném sektoru*. Praha : Wolters Kluwer, 2013. 207 s. ISBN 978-80-7478-321-1

Ing. Soňa JIRÁSKOVÁ, PhD.
Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika
Demänová 393
031 01 Liptovský Mikuláš 1
sona.jiraskova@aos.sk